

поведінці сторони, за умови, що інша сторона, яка діє собі на шкоду, розумно покладається на них.» [3].

Виходячи із наданої свободи вибору третейського суду і суддів, можна стверджувати, що заявлення у подальшому стороною відводу може свідчити про порушення принципу добросовісності і вказує на суперечливу поведінку такої сторони, оскільки ці дії протилежать початковій поведінці при обранні кандидатури судді і можуть бути направлені на так звані «процесуальні диверсії» з метою ігнорування і деформації попередніх домовленостей між сторонами.

Список використаних джерел:

1. Про третейські суди: Закон України від 11 травня 2004 р. № 1701-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 35. ст.412.
2. Регламент Третейського суду при Всеукраїнській громадській організації «Асоціація правників України» від 27 липня 2006 р. URL: https://uba.ua/documents/tret_court/ts_regl.pdf (дата звернення: 19.09.2021).
3. Постанова Верховного Суду у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду від 10 квітня 2019 у справі № 390/34/17. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/81263995> (дата звернення: 19.09.2021).

Ніколенко Людмила Миколаївна

*завідувач кафедри господарсько-правових дисциплін та економічної безпеки
Донецького державного університету внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор*

ТЛУМАЧЕННЯ КАТЕГОРІЇ «ЗАХИСТ» У ГОСПОДАРЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ

Захист слід розглядати, як особливу категорію господарського судочинства, що об'єднує в собі діяльність учасників господарських відносин, спрямовану на вирішення господарського спору. Зміст такої діяльності визначається специфічним суб'єктним складом учасників таких правовідносин та метою, яка обумовлює поведінку всіх учасників.

Категорію «захист» можна розглядати з різних аспектів, але більшість вчених розглядає захист саме як діяльність. Захист, як сукупність правових засобів, функціонує для їх же забезпечення. При такому підході захист втрачає своє соціально-правове призначення. Звертаючись до уповноважених суб'єктів за захистом, особа, чії права або інтереси порушенні, вимагає здійснення захисту. Тобто, захист - це конкретна дія, що створює, змінює або припиняє правовідносини, які існують у певний момент. Метою захисту - є відновлення соціально-правової справедливості. Тому, захист слід розглядати як механізм, а саме сукупність правових прийомів та засобів. Необхідність у захисті виникає тільки за наявності господарського спору між визначеними суб'єктами господарювання.

З аналізу законодавства та думок вчених, слід зазначити, що категорія захисту може бути розкрита за допомогою специфічних категорій, а саме: «форми захисту», «засоби захисту» і «способи захисту», які мають самостійний характер і специфічний зміст, оскільки сенс їх розмежування полягає в детермінованості вибору способів і засобів захисту. Від цього вибору залежить і можливість використання тих або інших форм захисту.

Форма захисту права - категорія процесуального характеру. Під формою захисту мається на увазі тип, спосіб зовнішньої організації правомірної діяльності осіб і органів з усунення перешкод в реалізації прав та інтересів, що охороняються законом, у випадках, коли останні ким-небудь оспорується або порушуються [1, с.12]. Передумовою для вибору форми захисту є суб'єктивне право або законний інтерес. Саме матеріальні права визначають процесуальну форму і власне юрисдикційні органи, уповноважені на застосування права, метаяких полягає в захисті або охороні законних прав та інтересів. Законодавство передбачає випадки, коли захист права (законного інтересу) здійснюється у певному порядку. Суб'єкт господарювання має право на свій розсуд вибирати, як він буде захищатиме право (законний інтерес). Це можуть бути самостійні дії, звернення до третейського суду або господарського суду тощо. Відповідно суб'єктом, що здійснює захист права (законного інтересу) виступатимуть - суддя або інші особи. Розрізняють наступні форми захисту – судову, позасудову та досудову. Судова форма захисту є діяльністю уповноважених державою органів (судів) із захисту порушених або оспорюваних прав та законних інтересів. Суть полягає в тому, що учасник господарських правовідносин, права і законні інтереси якого порушені, звертається за захистом до державних або інших компетентних органів (до господарського, третейського суду, вищої інстанції тощо), які уповноважені застосувати необхідні заходи для відновлення порушеного права. За загальним правилом захист права та законних інтересів здійснюється в судовому порядку. Спеціальний порядок застосовується тільки у випадках, прямо вказаних у законі. Господарський суд, як самостійний, незалежний орган судової влади, виступає гарантом захисту порушених або оспорюваних прав суб'єктів господарювання при розгляді і вирішенні господарських спорів, винесенні законного й обґрунтованого рішення з суті справи [2, с. 64].

У законодавстві форма досудового захисту закріплена в різних нормативно-правових актах. Іноді досудовий захист тлумачать як сукупність різних альтернативних (позасудових) способів урегулювання (вирішення) спорів [3, с. 172-185].

В. В. Резнікова надає визначення, за яким досудовий захист являє собою сукупність заходів, які підлягають здійсненню стороною, права якої порушено, для безпосереднього вирішення спору, що виник, зі стороною, яка є порушником майнових прав чи інтересів [4, с. 101–111].

Стаття 19 ГПК України зазначає, що сторони вживають заходів для досудового врегулювання спору за домовленістю між собою або у випадках, коли такі заходи є обов'язковими згідно із законом.

Позасудовий захист набуває актуальності у сучасний період в межах застосування медіації при розгляді господарських спорів.

Щодо визначення способів захисту, то вони характеризуються наступними ознаками: усунення перешкод у здійсненні права; безпосередній вплив на особу, яка чинить зазначені перешкоди; детермінованість способів захисту законом. Способи захисту господарських прав - це передбачені законом господарсько-правові заходи, за допомогою яких правочинними органами відновлюються порушені права і застосовуються до правопорушника господарсько-правові санкції [5, с.4].

Об'єктивна потреба застосування способів захисту права виникає у разі порушеного права суб'єкта господарювання, а також за відсутності добровільного відновлення порушеного права. Способи захисту прав реальні, оскільки вони регулюються нормами матеріального права, які слугують засобом правильного застосування процесуальних норм. Відповідно до ст. 20 ГК України права та законні інтереси зазначених суб'єктів захищаються шляхом: 1) визнання наявності або відсутності прав; 2) визнання повністю або частково недійсними актів органів державної влади та органів місцевого самоврядування, актів інших суб'єктів, що суперечать законодавству, обмежують права та законні інтереси суб'єкта господарювання або споживачів; визнання недійсними господарських угод з підстав, передбачених законом; 3) відновлення становища, яке існувало до порушення прав та законних інтересів суб'єктів господарювання; 4) припинення дій, що порушують право або створюють загрозу його порушення; 5) присудження до виконання обов'язку в натурі; 6) відшкодування збитків; 7) застосування штрафних санкцій; 8) застосування оперативно-господарських санкцій; 9) застосування адміністративно-господарських санкцій; 10) установлення, зміни і припинення господарських правовідносин; 11) іншими способами, передбаченими законом. Таким чином, спосіб захисту - це визначені законом заходи, метою яких є ефективне відновлення порушених, невизнаних або оспорюваних прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, держави.

Особи, які беруть участь у справі, наділені правами здійснювати визначені дії, які допомагають їм захистити свої права і законні інтереси. Такі дії називають засобами захисту. Слід зазначити, що способи захисту прав суб'єктів господарювання включають окремі засоби захисту. Таким чином, захист порушених, невизнаних або оспорюваних прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, держави здійснюється за допомогою застосування в межах конкретної форми захисту.

На підставі вищезазначеного можна стверджувати, що захист - це сукупність правових прийомів, що створюють, змінюють або припиняють господарські правовідносини, які існують у певний момент з метою справедливого, неупередженого та своєчасного вирішення спорів, пов'язаних із здійсненням господарської діяльності.

Список використаних джерел:

1. Побирченко И.Г. Хозяйственные споры и формы их разрешения: Дис. ... д-ра юрид. наук. Київ. держ. ун-т ім. Т. Г. Шевченко. Київ : Рад. шк., 1971. 546 с.
2. Ніколенко Л.М. Зміст захисту в господарському судочинстві. *Підприємництво, господарство і право*. 2009. № 7 (163). С. 63-66.

3. Балюк І. А. Досудове врегулювання господарського спору: обов'язок чи право. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2018. № 2. С. 172–185.
4. Резнікова В.В. Досудове врегулювання господарських спорів: необхідність та шляхи реформування. *Вісник господарського судочинства*. 2012. № 5. С. 101–111.
5. Саніахметова Н. О. Правовий захист підприємництва в Україні: Навч. посіб. К.: Юрінком Інтер, 1999. 336 с.

Роженко Олександра Вікторівна

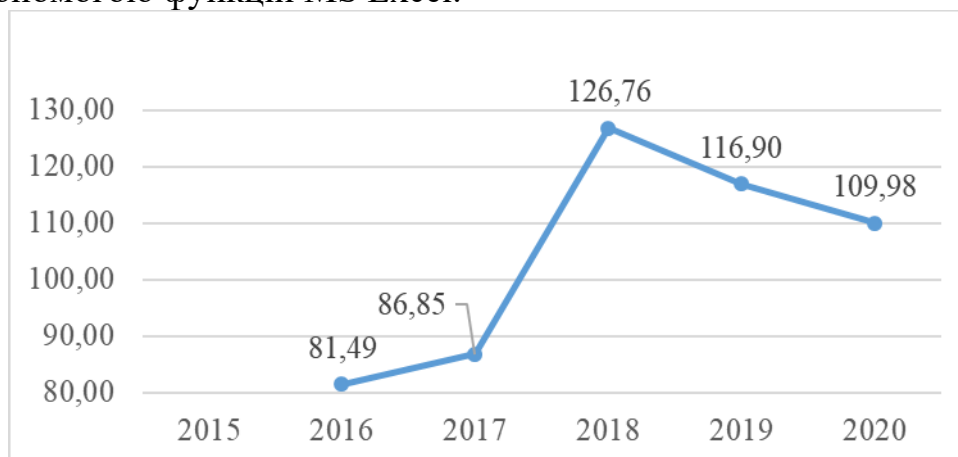
*доцент кафедри цивільного та господарського права
Криворізького навчально-наукового інституту
Донецького державного університету внутрішніх справ
кандидат економічних наук, доцент*

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ФОНДОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ ЯК ОСНОВА ЙОГО ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Параметром успішного функціонування соціально-економічних процесів на всіх рівнях є ефективний розвиток діяльності суб'єктів господарювання на фондовому ринку.

Проблематичні аспекти розвитку суб'єктів господарювання на фондовому ринку в Україні розглядали у своїх роботах вітчизняні та зарубіжні науковці, а саме: Третьякова О. В. [1], Осипов В. І. [2], Резнік Н.П. [3] та інші. Однак вивчення тенденцій розвитку фондового ринку є актуальним постійно та визначає вектори правового регулювання в цій сфері.

Оцінка тенденцій господарської діяльності на фондовому ринку проведено за допомогою функцій MS Excel.

Складено автором, згідно [4]

Рисунок 1 – Динаміка обсягу біржових контрактів на організаторах торгівлі протягом 2015-2020рр.

Отримані дані розрахунків що наведено на рисунку 1 демонструють збільшення обсягу біржових контрактів на фондових біржах України з 2018 року на 26,76% в цьому році, наступні роки відзначені також зростанням цього показника, але на 16,9% та 9,98 %. Протягом 2015-2017 років спостерігається